

Голові разової спеціалізованої
вченої ради ДФ 20.051.187
Карпатського національного
університету імені Василя
Стефаніка
доктору юридичних наук,
професору, завідувачу кафедри
цивільного права Зеліско Аллі
Володимирівні

РЕЦЕНЗІЯ

кандидата юридичних наук, доцента, заступника директора навчально-наукового
юридичного інституту Олійник Оксани Степанівни на дисертаційну роботу
ОВЧЕНКА Олександра Володимировича на тему «Правове регулювання
здійснення корпоративних прав в командитному товаристві в праві України,
Німеччини та Польщі», подану на здобуття ступеня доктора філософії
у галузі знань 08 Право за спеціальністю 081 Право

Актуальність дослідження. Актуальність теми дисертаційного дослідження зумовлена динамічними трансформаціями корпоративного законодавства України в контексті європейської інтеграції та необхідністю гармонізації національної правової системи з правом Європейського Союзу. У цьому процесі особливого значення набуває вдосконалення правового регулювання діяльності господарських товариств, зокрема таких специфічних організаційно-правових форм, як командитне товариство. Попри наявність загальних норм у національному законодавстві, питання здійснення корпоративних прав у командитному товаристві залишаються недостатньо врегульованими, що створює правову невизначеність і ускладнює практику їх реалізації.

Додаткову актуальність дослідженню надає необхідність порівняльного аналізу правового регулювання в Україні та державах континентальної правової традиції, зокрема у Німеччині та Польщі, де інститут командитного товариства має тривалу історію розвитку і усталену практику застосування. Використання

позитивного досвіду цих країн дозволяє виявити ефективні моделі здійснення корпоративних прав, зокрема щодо розмежування повноважень учасників, захисту інтересів вкладників та управління товариством. Такий підхід сприяє формуванню науково обґрунтованих пропозицій щодо вдосконалення українського законодавства.

Крім того, актуальність теми визначається практичними потребами розвитку підприємництва та інвестиційного середовища в Україні. Командитні товариства можуть виступати ефективним інструментом залучення капіталу за умови належного правового забезпечення корпоративних прав їх учасників. Водночас існуючі прогалини у правовому регулюванні стримують використання цієї організаційно-правової форми в господарській діяльності. Отже, комплексне дослідження здійснення корпоративних прав у командитному товаристві в порівняльно-правовому аспекті є своєчасним і має важливе теоретичне та практичне значення.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, їх новизна.

Наукові положення, висновки та рекомендації, що викладені у дисертаційному дослідженні, мають належний ступінь обґрунтованості, що вказує на ґрунтовне опрацювання дисертантом актів чинного законодавства України, матеріалів судової практики, наукових досліджень вітчизняних та зарубіжних вчених.

Дисертаційна робота має комплексний та системний характер, що забезпечується здійсненим на належному науковому та методологічному рівнях дослідженням значної кількості вітчизняних і зарубіжних публікацій, особливо наукової літератури з теорії права Польщі та Німеччини, та монографічних праць з відповідної проблематики, положень вітчизняного законодавства та права зарубіжних країн. Це вказує на поглиблене вивчення порушених у дослідженні питань, а також намагання дисертанта сформулювати новітні підходи до розуміння та розв'язання проблем правового регулювання здійснення корпоративних прав в командитному товаристві в Україні з урахуванням досвіду Польщі та Німеччини.

Ознайомлення із дисертаційною роботою дає підстави вважати, що за результатами дослідження дисертант досягнув визначеної мети та виконав

поставлені завдання. Сформульовані за результатами дослідження висновки, положення та пропозиції є аргументованими, відображають власний підхід автора до вирішення проблемних питань за тематикою дисертації, є актуальними та придатними для практичного застосування. Особливу цінність становлять пропозиції дисертанта щодо вдосконалення чинного законодавства в частині правового регулювання здійснення корпоративних прав в командитному товаристві.

Структура дисертації відповідає визначеним завданням і надає можливість послідовно здійснити дослідження, розглядаючи загальні та конкретні проблемні питання правового становища КТ та його учасників. Вона складається із переліку умовних позначень, вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків.

Структурно дисертаційне дослідження побудовано логічно та послідовно, його розділи і підрозділи пов'язані між собою. Під час розподілу основного тексту на підрозділи дотримано відповідну пропорційність, а при викладі матеріалу забезпечено правильне співвідношення загальнотеоретичних та практичних питань, сформульовано необхідні наукові визначення і висновки. В цілому зміст дослідження відповідає визначеним меті та завданням. У висновках наведено узагальнені за результатами дослідження положення теоретичного та практичного характеру, а також пропозиції і рекомендації щодо вдосконалення чинного законодавства та розвитку правової доктрини корпоративного права. Вони спрямовані на вирішення основної мети дослідження – удосконалення механізму правового регулювання здійснення корпоративних прав в командитному товаристві. У додатку до роботи вміщено список публікацій здобувача за темою дисертації.

Оформлення дисертаційного дослідження Овченка О. В. відповідає вимогам наказу МОН України № 40 від 12 січня 2017 р. (зі змінами) «Про затвердження вимог до оформлення дисертації».

Дисертація є самостійною завершеною науковою працею, яка містить науково обґрунтовані висновки та положення наукової новизни.

Достовірність та наукова новизна одержаних результатів, що виносяться на

захист, полягає в тому, що дисертаційна робота є системним комплексним дослідженням питань правового регулювання здійснення корпоративних прав в командитному товаристві, зокрема напрацювання практичних рекомендацій щодо вдосконалення чинного правового регулювання у сфері досліджуваних відносин.

Більшість висновків і положень, винесених дисертантом на захист, є новими або містять значну частку новизни. Також порушено низку проблемних питань господарського та корпоративного права, вирішення яких надасть змогу вдосконалити чинне законодавство та підвищити ефективність правового регулювання командитних товариств. Ґрунтовне, системне та методологічно послідовне опрацювання дисертантом положень чинного законодавства, судової практики, а також праць вітчизняних та зарубіжних вчених із відповідної тематики забезпечило належний ступінь обґрунтованості та достовірності результатів дисертаційного дослідження.

Однак слід враховувати, що ряд положень, рекомендацій та висновків, отриманих за результатами дисертаційного дослідження, відображають власні підходи та погляди дисертанта, а тому можуть бути предметом наукових дискусій та обговорень.

Теоретичне та практичне значення одержаних результатів дисертаційного дослідження полягає у тому, що сформульовані за результатами здійснення дисертаційного дослідження висновки, положення та пропозиції можуть бути використані: у науково-дослідній діяльності - для подальших наукових розробок з питань регулювання процедури створення командитних товариств; - у правотворчій діяльності - при вдосконаленні положень законодавства про здійснення корпоративних прав учасниками КТ; у правозастосовній діяльності – при застосуванні (реалізації) положень ЦК України та спеціальних законів, зокрема Закону України «Про господарські товариства», тощо; - у навчальному процесі - при викладанні навчальних дисциплін приватноправового спрямування («Цивільне право України», «Корпоративне право України», «Корпоративне управління» та ін.).

Рівень виконання поставленого наукового завдання та оволодіння методологією наукової діяльності. Подана до захисту дисертація О.В. Овченка

характеризується системним підходом до предмету дослідження та має завершений вигляд. Завдання сформульовані відповідно до мети та зумовлені об'єктом і предметом дослідження. Структура повністю відповідає цілям і завданням дослідження, дозволяє послідовно розглянути всі проблеми, визначені автором. Обґрунтованість наукових положень дисертації, їх достовірність і наукова новизна об'єктивно забезпечені належною методологічною базою проведеного дослідження, опрацюванням значного масиву доктринальних джерел, судової практики, а також міжнародних і національних нормативно-правових актів у сфері цивільного та корпоративного права.

Методологія даної дисертації включає у себе використання широкого спектру загальнонаукових та спеціальних методів здійснення наукових досліджень, зокрема діалектичного, герменевтичного, історико-правового, порівняльно-правового, системно-структурного, формально-юридичного та ін. При цьому важливо, що дисертаційне дослідження значною мірою ґрунтується на вивченні матеріалів судової практики щодо врегулювання корпоративних спорів.

Здобувач продемонстрував належний рівень володіння сучасною методологією наукових досліджень у галузі права, вміння комплексно застосовувати загальнонаукові та спеціально-юридичні методи пізнання. Дисертаційна робота відповідає критеріям самостійності, логічності викладу, комплексності дослідження та практичної спрямованості отриманих результатів.

Логічна побудова дисертаційної роботи, що складається з трьох змістовно взаємопов'язаних розділів, свідчить про коректне застосування наукової методології дослідження.

У розділі 1 досліджуються історичні передумови виникнення та розвитку командитного товариства в Україні, Німеччині та Польщі, а також еволюція його правового регулювання. Розкривається поняття, ознаки та види командитного товариства як особливої корпоративної форми, зокрема співвідношення повних учасників і вкладників. Окрему увагу приділено економічній ролі цієї організаційно-правової форми та її значенню для розвитку підприємництва у досліджуваних країнах.

Розділ 2 сфокусований на аналізі механізму реалізації корпоративних прав

через процедуру заснування, управління та припинення командитного товариства. Розглядаються особливості укладення засновницького договору, розподілу повноважень між учасниками та ведення справ товариства. Також досліджено підстави та порядок припинення діяльності командитного товариства з урахуванням порівняльно-правового підходу.

Розділ 3 присвячений аналізу правової природи та обсягу відповідальності учасників з повною відповідальністю і вкладників. Висвітлюються особливості субсидіарної відповідальності повних учасників та обмеженої відповідальності вкладників у різних правових системах. Проводиться порівняльний аналіз регулювання відповідальності в Україні, Німеччині та Польщі з метою виявлення проблем і шляхів удосконалення законодавства.

Така структура та методологія викладу відповідає вимогам системного, комплексного та структурно-функціонального підходів.

Рівень виконання поставленого наукового завдання та оволодіння методологією наукової діяльності у дисертаційній роботі Олександра Володимировича Овченка оцінюється як високий і повністю відповідає вимогам, які висувуються до дисертаційних досліджень на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 Право.

Відповідно до п. п. 8 та 9 Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії основні наукові положення та результати дисертаційного дослідження здобувача висвітлено у 12 публікаціях, серед яких: 5 – у виданнях, що включені до переліку наукових фахових видань, затверджених Міністерством освіти та науки України (категорія «Б»), та 7 – тези доповідей на науково-практичних конференціях, що були оприлюднені у збірниках.

Усі публікації відповідають вимогам щодо наявності обґрунтування отриманих наукових результатів відповідно до мети статті (поставленого завдання) та висновків, а також опублікування не більше ніж однієї статті в одному випуску (номері) наукового видання. Усі статті мають активний ідентифікатор DOI (*Digital Object Identifier*).

Аналіз цих наукових публікацій дозволяє стверджувати, що О.В.Овченко оволодів методологією наукової діяльності, а у представлених статтях та тезах репрезентовано основні результати проведеного дисертаційного дослідження.

Дискусійні положення та зауваження до змісту дисертації. В цілому робота справляє позитивне враження. Однак, як будь-яка творча праця, дисертація Олександра Володимировича Овченка не позбавлена деяких дискусійних положень чи тверджень, які потребують додаткових роз'яснень, уточнень чи обґрунтувань.

1. В дисертації (стор. 21) зазначено, що об'єктом дослідження є здійснення корпоративних прав учасниками командитного товариства за законодавством України, Польщі та Німеччини (стор. 21). Автор провів детальний аналіз особливостей здійснення корпоративних прав в процесі заснування (стор. 96-123), ведення справ (стор. 124-139) та припинення командитного товариства (стор. 140-158). Однак в дисертації, зокрема в Розділі 1 стосовно загальнотеоретичних засад корпоративних правовідносин, відсутнє обґрунтування, що саме автор розуміє під корпоративними правами учасників командитного товариства. Належне тлумачення та виклад авторського розуміння даного поняття є визначальним елементом для формування структури дисертації загалом. Однак ані в загальнотеоретичному Розділі 1, ані в підрозділі 2.1 відповідного пояснення автор не надає. Таким чином, аналіз практичних проблем здійснення корпоративних прав відбувається без попереднього визначення автором, що саме розуміється під корпоративними правами.

2. Запропонована автором конструкція командитно-акціонерного товариства потребує додаткового теоретичного осмислення. Зокрема, сумнівним видається механізм забезпечення балансу інтересів між акціонерами (інвесторами) та повними учасниками, оскільки поєднання статусу необмеженої відповідальності останніх із широкими управлінськими повноваженнями може призводити до концентрації влади та обмеження прав міноритаріїв на контроль за діяльністю товариства. Крім того, потребує додаткового обґрунтування доцільність запровадження такої гібридної форми в умовах чинного законодавства України, де вже існують інститути акціонерних товариств та командитних товариств, що ставить питання про ризик надмірної фрагментації організаційно-правових форм

юридичних осіб та ускладнення правозастосовної практики.

3. Дисертацією охоплено основні нормативно-правові акти, які визначають порядок здійснення корпоративних прав учасниками командитного товариства (зокрема, Закон України «Про господарські товариства», ЦК України та ін.). Однак в Розділах 2 та 3 в контексті безпосереднього аналізу прикладних аспектів здійснення корпоративних прав відсутній відповідний аналіз перспективного законодавства, а саме проєкту Цивільного кодексу України, зокрема ст.ст. 147-153. Хоча більшість положень відповідного законопроєкту значною мірою відображають положення чинних на сьогодні актів корпоративного законодавства, втім згаданий законопроєкт містить також ряд новел, в тому числі в частині регулювання здійснення корпоративних прав учасниками командитного товариства (ч. 1 ст. 148, ст. 150, тощо), суттєво пропонується розширити перелік належних учасникам корпоративних прав, що впливають з частки (ч. 2 ст. 151). Однак в дисертації відповідне перспективне законодавство не аналізується.

Зазначені зауваження до положень дисертації не впливають на позитивну оцінку роботи в цілому, натомість спрямовані на стимулювання дисертанта до подальших поглиблених наукових досліджень в окресленій сфері наукових інтересів. Також вони можуть бути предметом наукових дискусій вчених-юристів та практичних працівників.

Загальний висновок про відповідність дисертації встановленим вимогам.

Дисертаційна робота виконана на достатньо високому теоретичному рівні, її текст відповідає вимогам щодо логічної послідовності викладення матеріалу. Зроблені автором висновки отримали необхідну і достатню теоретичну аргументацію та є методологічно обґрунтованими.

У дисертації сформовано теоретичні положення, які відображають особливості здійснення корпоративних прав в командитному товаристві, та внесено пропозиції з удосконалення чинного законодавства України, що свідчить про нове вирішення автором відповідного наукового завдання.

За своїм змістом і загальною спрямованістю дисертаційне дослідження О.В. Овченка відповідає обраній ним спеціальності 081 Право, робота пройшла належну апробацію. Дисертація є самостійною завершеною науковою працею, в

якій відсутні порушення академічної доброчесності. Оформлення дисертації в цілому відповідає встановленим вимогам.

Отже, позитивно оцінюючи змістовність наукового дослідження, підтверджуючи цілісність і логічність його структури, враховуючи обґрунтованість та високий рівень наукових висновків і пропозицій, їх практичну цінність, ступінь апробації й впровадження основних результатів, вважаю, що дисертаційна робота на тему «Правове регулювання здійснення корпоративних прав в командитному товаристві в праві України, Німеччини та Польщі» відповідає вимогам спеціальності 081 Право, всім вимогам до дисертацій на здобуття наукового ступеня доктора філософії, що встановлені Порядком підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах), затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 року № 261 (зі змінами), і Порядком присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44 (зі змінами), Наказом МОН України №40 від 12.01.2017 року (зі змінами) «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації», а її автор – Овченко Олександр Володимирович за результатами публічного захисту заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 Право в галузі знань 08 Право.

Рецензент:

кандидат юридичних наук, доцент,
заступник директора
Навчально-наукового юридичного інституту
Карпатського національного університету
імені Василя Стефаника

Оксана ОЛІЙНИК